

Guy de la Bédoyère. *Praetorian: The Rise and Fall of Rome's Imperial Bodyguard*. New Haven & London: Princeton University Press, 2018. viii+336 sayfa.

Oğuz Yarlıgaş

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
yarligaso@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4379-7577
DOI: 10.20519/divan.495365

Roma ordusu, tartışmasız bir şekilde dünyanın gelmiş geçmiş en başarılı askerî organizasyonlarından biridir. Akdeniz dünyasının fethinde ve muhafazasında ortaya çıkan bu başarısı sayesinde, dünya tarihi boyunca çeşitli devletler ve milletler bu organizasyondan bir şekilde etkilenmişlerdir. Antik çağın sonundan beri özellikle Avrupa ve civarında ortaya çıkan devletlerin ordularına model teşkil eden bu organizasyonun başarısının arkasında yatan nedenler, dünyanın dört bir yanından araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Guy de la Bédoyère'nin *Praetorian: The Rise and Fall of Rome's Imperial Bodyguard* adıyla yayımlanan çalışma bu ilginin en son ürünlerinden biridir. Bédoyère, eserinde Roma ordusunun en önemli birliklerinden birini ele almaktadır. Latince *Cohors Praetoria*, komutanın muhafız alayı anlamına gelmektedir ve bu birliğin kökleri cumhuriyet döneminin son yüzyılına uzanmaktadır.¹ M.Ö. I. yüzyıldaki iç savaşların önemli iki aktörü Octavianus (daha sonra Augustus) ve Marcus Antonius'un her ikisi de, *Cohors Praetoria* adıyla anılan birliklere sahipti ve muhafız alayı niteliğindeki bu birlikler, komutanların sahip oldukları tüm askerî kuvvetler içinden seçilen en iyi askerlerden oluşuyordu. İç savaştan galip ayrılan Octavianus, Augustus adıyla Roma'nın ilk imparatoru olduktan sonra muhafız alayını da doğrudan imparatora bağlı standart bir birlik haline getirdi. İmparatorluk muhafız alayı M.S. IV. yüzyılda imparator Constantinus tarafından lağvedilene kadar yaklaşık olarak üç yüzyıl Roma imparatorlarına hizmet etti. Bédoyère de monografi niteliğindeki eserinde bu birliğin ortaya çıkışını ve tarih içindeki gelişimini ortaya koymaktadır.

Giriş ve Sonsöz dışında birbirleri arasında dengeli bir ağırlık dağılımına sahip on bölümden meydana gelen eserin ilk iki bölümü birliğin kuruluş

1 B. Rankov, "Praetorian Cohorts," *Encyclopedia of the Roman Army*, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118318140.wbra1200> (eriş. tar. 15 Kasım 2018).

aşamasına odaklanmaktadır. Bédoyère alayın kuruluşuna ve ilk şekillenişine tanıklık eden Augustus'un hükümlerlik dönemine bir bölüm ayırmış ve bu bölümde imparatorun, birliği düzenli bir birim haline getirirken hangi esaslara dikkat etmiş olduğunu ortaya koymuştur. Bu dönemde birtakım imtiyazlar elde eden muhafız alayının, imparatorluğun merkezi Roma ve İtalya yarımadasında bulunacak yegane askerî kuvvet olarak düşünülmüş olduğunun altı çizilmektedir. Bédoyère'ye göre Augustus askerî bir diktatörlüğün başında olduğu gerçeğinin üzerini örtmek için muhafız alayını, özellikle merkezde bir arada tutmak yerine, Roma'ya yakın bir mesafede bulunan kentlere konuşlandırmayı tercih etmiştir. Bu birliğe tanınan imtiyazlar ilerleyen dönemlerde de artarak devam etmiş, Augustus'tan sonra imparatorluğun başına geçen Tiberius döneminde de Roma kentinin sınırlarında bir yerde muhafız alayına özel bir kışla yapılarak, daha önce Roma'dan uzakta ve birden fazla yerde konuşlandırılan birlik, bu tarihten itibaren *Castra Praetoria* adıyla anılan bu kışlaya transfer edilmiştir.

Kronolojik bir sırayla devam eden diğer bölümler de, imparatorluk döneminin önemli addedilen tarihleriyle örtüşen bir paralellikte, birliğin tarihindeki iniş ve çıkışları anlatmaktadır. Bu bölümler kurgulanırken, muhafız birliğinin imparatorluk tarihinde özellikle ön plana çıktığı bazı dönemler dikkate alınmış, örneğin Iulius Claudius hanedanının son temsilcisi Nero'nun ölümünün ardından başlayan iç savaş yıllarına özel bir bölüm ayrılarak bu yıllara odaklanılmış ve M.S. 69 yılında imparatorluk tahtı için yapılan savaşlarda muhafız birliğinin rolü böylece vurgulanmıştır. Iulius Claudius hanedanından sonra iç savaşlardan zaferle ayrılan Vespasianus'un kendi hanedanını kurduğu ve imparatorlukla birlikte orduyu da yeniden şekillendirdiği Flavius hanedanı dönemine ayrılan yedinci bölümde Bédoyère, Vespasianus'un muhafız alayını yeniden yapılandırdığını ve alay komutanlarının daha önceki dönemde sahip oldukları etkinliği azalttığını savunmaktadır. 18. yüzyılda yaşayan ünlü Roma tarihçisi E. Gibbon'dan itibaren çoğu tarihçinin imparatorluğun en şaşıla dönemi olarak gördüğü M.S. 98 ila 180 yılları arasına ayrılan bölümde yazar, bu dönemde hüküm süren kabiliyetli imparatorların, sahneyi M.S. I. yüzyılda çoğu zaman olduğu gibi muhafız alayına ve onun komutanlarına bırakmadığını ifade eder. Bu dönemde muhafız alayı daha çok imparatorluğun düzenlediği seferlerde oynadığı rolle ön plana çıkmaktadır. Sonsözden önce gelen onuncu bölüme, birliğin gözden düşüşü ve sonrasında da ortadan kaldırılışına giden dönem olarak kurgulanmış ve M.S. 235 ila 312 yıllarını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Bédoyère'ye göre M.S. 3. yüzyılın kriz ortamında muhafız birliği komutanlarının sürekli imparatorluk tahtına geçme arzusu peşinde koşmaları, nihayetinde bu birliğin dağıtılarak tarihe karışmasına neden olmuştur. Yazar, sonsözde muhafız birliğinin

dağılışımdan sonra kısaca bir genel değerlendirme yaptıktan sonra, Bizans İmparatorluğu'ndan VIII. Henry'nin İngiliz krallığına, Hitler'e, hatta günümüz Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar uzanan bir perspektif benimseyerek, bu dönemlerde ön plana çıkan ve Bédoyère'ye göre *Cohors Praetoria* ile paralel çizgide sayılabilecek kurumlara atıflarda bulunmaktadır. Böylece üç yüzyılı aşkın bir süre varlığını sürdüren bu kurumun tarihi, Bédoyère tarafından özellikle yazılı kaynaklar elverdiğince ortaya konulmuş olmaktadır. Çalışmanın son kısmındaysa önemli tarihler, muhafız alayı birliğinin maaşları ve iç organizasyonuna dair şemalar, isimleri bilinen alay komutanlarının listesi ve Roma askerî terminolojisine dair küçük bir sözlük gibi oldukça faydalı ekler sunulmaktadır.

Bu çalışmanın kanımızca en güçlü noktası, akıcı bir üsluba sahip oluşudur. Kurumun tarihinin kronolojik bir düzen esas alınarak anlatılmış olması da, okuyucunun olayları takip etmesini kolaylaştırmaktadır. Bölümler arası dengeli bir dağılımın gözetilmesi de yine okuyucu açısından kitabın bir başka olumlu tarafıdır. Çalışmanın zayıf noktalarını ifade etmemiz gerekirse, en önemli hususlardan birinin kitabın derinliği olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmada imparatorluk muhafız alayı ele alınıyor olmakla birlikte, çoğu zaman imparatorluk tarihi ile ilgili olaylara daha çok yer verilmektedir. Bu olayların çoğunluğu muhafız alayının tarihiyle ilişkili hale getirilse de, okuyucu bu eseri okurken bazen muhafız alayına dair bir monografiden ziyade sanki Roma imparatorluk dönemine dair genel bir tarih kitabı okuduğu düşüncesine kapılabilir. Öte yandan Bédoyère'nin kendisinin de kabul ettiği gibi (s. 5), antik yazılı kaynaklarda birliğe dair atıflar nadirdir ve bizi yanlış yönlendirebilir. Fakat bu gerçeğe rağmen çalışma kurgulanırken antik yazılı kaynaklardaki bilgilere ağırlık verilmesi, konuyla ilgili epigrafik kaynakların çok fazla dikkate alınmaması, imparatorluk tarihine dair genel birtakım meselelerin yer yer çok fazla varsayımla beraber zorlama bir şekilde muhafız alayıyla ilişkilendirilmeye çalışılması gibi hususlar, bu kitabın akademik niteliğini zayıflatmaktadır. Burada yazarın bazı çıkarımlarını da hatalı bulduğumuzu eklememiz gerekir. Örneğin, Bédoyère muhafız alayının İtalya yarımadasında bulunan tek askerî güç olarak burada yaşayan 500 bin kadar insanı kontrol etme açısından yetersiz kaldığını ifade etmektedir (s. 45). Muhafız alayının mevcudu zaman içinde değişse de, söz gelimi Augustus zamanında ortalama on bin dolayında askerden oluştuğu düşünülen bu birliğin İtalya yarımadasında yaşayan nüfusa oranıyla, tahmini nüfusu imparatorluğun en geniş sınırlara sahip olduğunda elli milyon olan bir devletin asker mevcudu paralellikler taşımaktadır. Yine en kalabalık dönemi esas alındığında, Roma ordusunun toplam dört yüz elli bin kadar askerden oluştuğu düşünülmektedir. İç ve dış tehditlere karşı imparatorluğun çeşitli bölgelerinde konuşlandırılan orduların toplamıyla,

İtalya yarımadasında imparatorun güvenliğinin yanında bir raddeye kadar yarımadaanın iç güvenliğini de sağlayan bu birimin mevcudunu karşılaştırdığımızda, ikisinin oranının paralellik gösterdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Dolayısıyla imparatorluğun ordusunun bu mevcuduyla uzun bir dönem boyunca iç ve dış tehditlere yönelik iyi bir iş çıkardığını, aynı şekilde muhafız alayının da istisnalar dışında görevini yerine getirdiğini ifade edebiliriz.

Kitapta hem yazarın hem de editörlerin gözünden kaçan bazı basit hatalar da bulunmaktadır. Bunlardan biri, Gaius Caligula'nın suikaste uğradığı tarihle ilgilidir. Dördüncü Bölümün başında (s. 94) Caligula'nın suikaste uğradığı tarih yanlışlıkla M.S. 37 olarak verilmektedir. Bu tarih herkesin bildiği üzere Gaius'un tahta çıktığı tarihtir; imparatorun suikaste kurban gittiği yıl ise M.S. 41'dir.

Yukarıda kısaca bahsedilen hususlar, bu çalışmanın bazı zayıf yönlerini ortaya koysa da, nihayetinde değersiz olduğunu göstermez. Bédoyère'nin çalışmasının temel argümanı, muhafız alayı birliğinin güç dalgalanmaları veya iradesi zayıf imparatorlar döneminde son derece tehlikeliyken, kendisinden emin ve ne yaptığını bilen, otoriter bir imparator bulunduğu dönemlerde ise son derece yararlı bir kurum olduğudur. Bédoyère'nin bu çıkarımında haksız olduğunu söylemek doğru olmaz; muhafız alayı birliği komutanları, bu kurumun tarihi boyunca çeşitli dönemlerde fırsat bulduklarında onları yönlendirmiş, imparatorlara suikastler düzenlemiş, suikast sonucu öldürdükleri imparatorların yerine tahta geçmek isteyenler arasından istediklerine destek vererek, imparatorluğun gidişatını derinden etkilemişlerdir. Yazar bu hususları da düzenli ve ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Sonuç olarak Bédoyère'nin çalışması, akıcı bir dile sahip "popüler tarih" eserlerinden biri olarak sınıflandırılmalıdır ve bu kitabın M. Durry'nin veya A. Passerini'nin yaklaşık yüz yıl kadar önce yazılan monografilerinin yerini alması mümkün görünmemektedir.² Öte yandan Roma siyasi ve askerî tarihini merak eden kitlenin hem genel olarak imparatorluk tarihini takip edebileceği, hem de spesifik olarak söz konusu kuruma dair bilgi edinebileceği nitelikte bir eser olarak faydalı olduğu düşünülebilir.

² M. Durry, *Les cohortes prétoriennes* (Paris: De Boccard, 1938); A. Passerini, *Le Coorti Pretorie* (Roma: Agnero Signorelli, 1939).